

Roger Soenen, een Vlaams-nationalistische rassentheoreticus (1902-1977)

WOUTER DE RAES

Honderd jaar geleden werd Roger Soenen in Handzame geboren als zoon van een West-Vlaamse handelaar in kantwerk en linnen. Hoewel deze nogal eigenzinnige, gedreven figuur nu wat in de vergetelheid is geraakt, speelde hij in de eerste helft van de twintigste eeuw toch een aantal keren een niet onbelangrijke rol in de Vlaamse beweging. In oudere levensbeschrijvingen werd de martelaarsrol van Soenen voor de Vlaamse beweging sterk in de verf gezet; aan zijn rassentheoretische geschriften tijdens de Tweede Wereldoorlog werd lange tijd voorbijgegaan. Een paar kleine correcties en een aanvulling op het traditionele beeld van Soenen lijken daarom niet overbodig.¹

Hij liep eerst college in het Klein Seminarie van Roeselare en voltooide zijn Grieks-Latijnse humaniora aan het Sint-Barbaracollege in Gent, de school van onder andere Joris van Severen en Leo Elaut. Daarna ging hij geneeskunde studeren in Leuven, waar hij actie voerde voor het Katholiek Vlaams Hoogstudentenverbond (KVHV). In een aantal encyclopedische naslagwerken staat vermeld dat hij het *consilium abeundi* kreeg wegens zijn aandeel in de studentenprotesten in Leuven in 1924. Dat is niet correct: Soenen behaalde zijn kandidaatsdiploma in juli 1924 en schreef zich in september reeds in voor zijn eerste doctoraat aan de Rijksuniversiteit Gent (RUG). Nergens wordt zijn naam in de bronnen vermeld bij de uitgesloten studenten. Een officiële tuchtmaatregel tijdens de stille zomermaanden is uitgesloten; wat wel mogelijk is, is dat hij in de loop van 1924 voor zijn rol in de Vlaamse studentenprotesten verbale waarschuwingen heeft gekregen, waardoor hij het raadzamer achtte zijn studies aan de RUG verder te zetten.

In Gent werd hij voorzitter van het KVHV en tevens één van de leiders van de boycotactie, de oproep aan Vlaamse studenten om zich niet aan de Nederlands-talige afdeling van de 'Nolf-universiteit' in te schrijven. In 1925-1926 werd hij algemeen voorzitter van het overkoepelende Algemeen Vlaamsch Hoogstudentenverbond (AVHV) in Vlaanderen. Soenen was binnen de organisatie zelf duidelijk 'Diets', Groot-Nederlands gezind en betoonde in die periode een grote belangstelling voor de 'stamgenoten' uit Zuid-Afrika. In elk geval heeft hij zijn steentje bijgedragen tot de radicalisering van een katholieke en Vlaams-nationalistische studentengeneratie.

1. Uitgebreide bronnenverwijzing in: W. DE RAES, *Dr. Roger Soenen en Dr. Jan De Roeck: 2 Vlaams-nationalistische artsen en rassentheoretici in het interbellum en de Tweede Wereldoorlog* in: *Docendo discimus. Liber amicorum Romain Van Eenoo*, Gent, 1999, pp. 545-587.

In 1927 vestigde hij zich als dokter, eerst in Oostende en na de dood van zijn echtgenote in 1928 in Lichtervelde. Hij zou in Roeselare bij de verkiezingen van 1929 kandidaat zijn op de Vlaams-nationalistische lijst van Joris van Severen maar werd niet verkozen (de uitslagen vielen ook tegen). In 1929-1930 ging hij in Duitsland verder studeren, eerst bij de anatoom Sobotta aan het Anatomisches Institut van de Universiteit in Bonn, waar hij assistent werd. Het volgend jaar werd hij assistent bij de beroemde prof. Eugen Fischer, aan het Kaiser Wilhelm-Institut für Anthropologie und Menschliche Erblehre und Eugenik in Berlijn. Dat onderzoeksinstituut, veruit het belangrijkste van de Duitse 'eugenisten', werd zijn voornaamste bron van kennis van antropologische, eugenetische theorieën en men kan de oorsprong van zijn gedachtegoed voor een groot stuk daar situeren.² Een aantal professoren aan dat instituut, zoals de 'eugenist' Lenz en de antropoloog Fischer waren toen al exponenten van een 'wetenschappelijk racisme'. De ideeënhistorische invloed van een belangrijk deel van deze Duitse 'eugenisten' op het nationaal-socialisme bestond trouwens vooral in het formuleren van een verwetenschappelijkt raciaal, meritocratisch vertoog. Soenens ideeën en vooral zijn voortgezette contacten met Duitse professoren zouden trouwens tijdens de Duitse bezetting in de Tweede Wereldoorlog zeer belangrijk voor hem worden en kunnen zijn houding van toen voor een groot stuk verklaren.

In 1931 zocht de pas vernederlandste Universiteit van Gent kandidaten voor een leerstoel in de anatomie: Soenen stelde zich in juli kandidaat en werd daarin gesteund door professor Frans Daels, bij wie hij gedurende zijn studies als hulpclinicus werkzaam was geweest. Daels wou voorkomen dat een Franstalige kandidaat het zou halen en na maandenlang geschermd met wetenschappelijke adelbrieven en politieke argumenten zou Soenen het in tweede instantie halen. Ook de Vlaamse studenten van het AVHV hadden ondertussen met krachtige bedreigingen de benoeming van hun ex-voorzitter geëist.

2. De 'eugenisten', die in de eerste decennia van de twintigste eeuw het menselijk 'ras' wilden verbeteren, beriepen zich op de theorieën van de Engelsman Francis Galton (1822-1911). Die had de eugenetica gedefinieerd als *"het onderzoek naar de sociaal beïnvloedbare factoren die de raciale kwaliteit van de volgende generaties kunnen verbeteren of aantasten"*. De eugenetische beweging was zeer heterogeen: om de beoogde 'rasverbetering' te bereiken eisten de 'eugenisten' een amalgaam van juridische, politieke en sociale maatregelen die nogal eens konden uiteenlopen. De eugenetische beweging verschilde van land tot land sterk in omvang en invloed en in vele staten kon men ook duidelijk een linker- en een rechtervleugel binnen de beweging onderscheiden. De Belgische eugenetische beweging bestond vooral uit gematigde sociaal-hygiënist en haar invloed was beperkt. Daarentegen zou een groot aantal invloedrijke Duitse 'eugenisten' van de staat ingrijpende en autoritaire maatregelen eisen om de verspreiding van 'minderwaardig erfgoed' tegen te gaan. Meer daarover in: W. DE RAES, *Eugenetica in de Belgische medische wereld tijdens het interbellum*, in: *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis*, jg. 20, 1989, nr. 3-4, pp. 399-464; D. VAN GALEN-LAST, *Rassenhygiëne: de dodelijke omhelzing van wetenschap en nationaal-socialisme*, in: *Volkseigen. Ras, cultuur en wetenschap in Nederland (1900-1950)*, Zutphen, 2000, pp. 213-247.

Maar lang zou hij niet aan de universiteit doceren. Hij schreef een kritische brief naar de minister van Onderwijs waarin hij klaagde over de materiële omstandigheden waarin hij moest werken; hij gaf zijn voltijds docentschap op en werd vanaf september 1933 deeltijds docent. Ondertussen was tot grote woede van de Vlaams-nationalistische pers en de Vlaamse studenten Bessemans, in plaats van Soenens ex-mentor Daels, door de regering tot rector van de Gentse universiteit benoemd. De studenten weigerden bij de opening van het academiejaar en bij de rectoraatsoverdracht op 9 oktober 1933 aanwezig te zijn; het Gents Oud-Studentencorps hield voor hen een protestmeeting in de Minard-schouwburg waar Soenen als spreker werd uitgenodigd. In een opruiende toespraak viel Soenen behalve de nieuwe rector en minister Sap ook de toenmalige minister van Onderwijs Lippens hevig aan en noemde deze laatste *“een vreemdeling in Vlaanderen en een vijand van Vlaanderen”*. Twee dagen later werd Soenen bij de minister ontboden. Hij weigerde zich na een kort gesprek te verontschuldigen en werd op staande voet ontslagen. De Vlaamse beweging was een martelaar rijker; drie jaar later zou Daels nog naar deze gebeurtenis verwijzen. Toch stelt ook Soenens persoonlijke vriend, de Vlaams-nationalistische geneesheer-hoogleraar Elaut in zijn memoires dat Soenen de gevolgen van zijn gedrag voorzien had: hij was het professoraat en de omgeving beu en wou terug als huisarts gaan werken. Hoewel Soenen zelf beweerde dat hij het uitsluitend voor zijn vriend Daels gedaan had, schijnt zijn eerder aangevraagd ontslag als voltijds docent Elauts stelling te bevestigen.

Soenen werd opnieuw huisarts in Oostakker en hield zich bijna 7 jaar lang niet meer actief met politiek bezig. Hij zou ook wat verbitterd geweest zijn om het gebrek aan steun na zijn ontslag. Wel had hij vele contacten met Vlaams-nationalistische prominenten, intellectuelen en clerici zoals Victor Leemans, Jozef Goossenaerts, Leo Elaut, Cyriel Verschaeve, en ook met Joris van Severen, maar hij was in die periode noch lid van het Vlaams Nationaal Verbond (VNV), noch van het Verdinaso.

Na de Duitse inval ondertekende Soenen al snel de oproep van Staf De Clercq om aan te sluiten bij de Volksbeweging. Eind 1940 werd hij lid van het VNV en afdelingshoofd van de partij in Oostakker. Mogelijk was er voor deze plotse politieke ommezwaai ook een opportunistische, professionele beweegreden. Reeds in augustus begon Soenen immers stappen te ondernemen om opnieuw hoogleraar anatomie te kunnen worden aan de RUG. Hij zou daarvoor gepolst zijn door vrienden (leden van het Dietsch Actiecomité) en moest een officiële aanvraag indienen bij de afdeling Kultur van de Militärverwaltung. Hij werd naar de Militärverwaltung geroepen bij Kulturreferent Reese die hem doorverwees naar professor De Vleeschauwer, directeur-generaal voor het hoger onderwijs, die alles zou regelen. Begin 1941 ontving het rectoraat een brief van De Vleeschauwer met de korte mededeling dat professor Soenen zijn ambt onmiddellijk mocht hervatten: twee hoogleraren, waaronder zijn vriend Elaut moesten een heel aantal lesopdrachten

aan hem afstaan. De titels, toelatingen allerhande en de financiële middelen volgden elkaar daarna snel op: hij kreeg de toelating van de faculteitsraad om aan de universiteit een vrije cursus *Grundbeginselen der Rassenkunde en Rassenbiologie* te doceren en mocht onder meer een antropologisch laboratorium bij het anatomisch instituut oprichten. Soenen zelf had een paar maanden daarvoor in de *DeVlag* nog opgeroepen om in Gent een “*Deutsch-Flämische Rassenbiologische Arbeitsgemeinschaft*” te helpen stichten en een antropologisch laboratorium te helpen inrichten, waar wij met Duitse collegas en doctorandi zouden kunnen samenwerken, aan een werk, dat niet alleen een Vlaamsche, maar ook een groot-Germaansche daad zou wezen?” Als epigoon van de rassenhygiënist was hij voor de Duitsers bruikbaar: hij zou een pseudo-wetenschappelijk tintje aan hun rassentheorieën geven. Van zijn ultra-nationalistisch vertoog in de jaren twintig en beïnvloed door zijn studies aan het Kaiser Wilhelm-Instituut in Duitsland was het maar een kleine stap naar zijn rassentheoretisch vertoog tijdens de oorlog. Soenen had tevens goede relaties met de Duitse gastprofessoren aan de RUG. Hij was dan ook voor de Duitsers de geschikte man om voorzitter te worden van de Germaansche Werkgemeenschap Vlaanderen, eigenlijk een mantelorganisatie van de SS. Die organisatie werd formeel opgericht door Soenen en Vercammen (een NSVAP-bestuurslid) maar was eigenlijk een initiatief van SS-Hauptsturmführer Dr. Schneider en van Tackenberg, één van de SS-hoogleraren aan de RUG en de leider van de Vlaamse afdeling van de Ahnenerbe, een centrale voor raciaal onderzoek. Voorzitter Soenen zette in het eerste nummer van *Hamer*, het tijdschrift van de organisatie, de doelstellingen uiteen: de ‘wetenschappelijke’ studie van het Germaans verleden, de Germaanse voorvaderen en ‘levensruimte’ van de Vlaamse cultuur. Het tijdschrift was qua thematiek wel meer op volks- en heemkunde gericht maar de Werkgemeenschap plande op termijn ‘rassenonderzoek’ in Vlaanderen.

Zijn ideeën over de rassenbiologie kon Soenen tijdens de Tweede Wereldoorlog kwijt in zijn boekje *Enkele begrippen over Ras en Rassenkunde*, uitgegeven bij De Burcht, de uitgever van de Germaansche werkgemeenschap.³ Tevens publiceerde hij artikelen over rassenkunde, ‘rassenhygiëne’ en erfelijkheidsleer in een heel aantal tijdschriften: *De Vlag*, *De Nationaalsocialist* en het *Maandblad voor Volksche opvoeding*. Hij bood de redactie van *De Nationaalsocialist* trouwens zelf aan om artikelen over die problematiek te schrijven. Zijn opvattingen waren toen duidelijk geëvolueerd: in 1932 had hij nog een zeker wantrouwen ten opzichte van de ‘Noordsche school’ (waarvan de voornaamste en bekendste vertegenwoordiger de nationaal-socialistische rassentheoreticus Günther was), maar tien jaar later behoorden deze auteurs tot zijn voornaamste referenties. De erfelijkheid is in zijn artikelen bijna absoluut determinerend: wat aangeboren is, wat “*in het bloed en ras*

3. Meer informatie over rassentheorieën in België kan men vinden in M. BEYEN (red.), *Rasechte wetenschap? Het rasbegrip tussen wetenschap en politiek vóór de Tweede Wereldoorlog*. Leuven, 1998.

wortelt” is belangrijk, niet wat de opvoeding er aan toevoegt. Hij zal de nationaal-socialistische dwangsterilisaties en hun rassenwetgeving ‘wetenschappelijk’ ondersteunen en refereert daarvoor naar (pseudo-)wetenschappers maar nooit naar echte nazi-ideologen zoals Rosenberg of Hitler. Hij had wel een speciale belangstelling voor een rassenmysticus: de negentiende-eeuwse adellijke Fransman en antisemiet De Gobineau. Hij ging ook nog verder in zijn navolging van de nationaal-socialistische rassenpolitiek dan de meeste Duitse eugenisten deden: in zijn boekjes en artikelen vinden we wel degelijk sterk antisemitische passages terug en na de oorlog werd bij hem antisemitische literatuur aangetroffen, die niet meteen van gevestigde wetenschappers kwam.

Soenen werd verder nog door de Duitsers gebruikt om een poot in het onderwijs en de wetenschappelijke wereld te krijgen. Hij was betrokken bij de hervormingsplannen met betrekking tot het hoger onderwijs en werkte mee aan het *Maandblad voor Volksche Opvoeding*, de opvolger van het *Dietsch Opvoedkundig Tijdschrift*. Dat was het medium van de onverbloemd nationaal-socialistische Dietsche Opvoedkundige Beweging, die voor de oprichting van ‘de nationaal-socialistische eenheidsschool’ ijverde. Hij verzorgde er o.m. een vragenrubriek over ‘rassenkunde’ onder de titel *Raspolitische vraagbaak*.

Interessant voor de lezers van het blad is dat Soenen tijdens de Tweede Wereldoorlog een brief aan redactiesecretaris Jozef Goossenaerts schreef waarin hij deze poogde te overhalen om *Wetenschappelijke tijdingen* om te vormen tot een Vlaamse tegenhanger van het door de Duitsers in Brussel uitgegeven *Bulletin de l'Ouest*. De nazi's planden immers een dergelijk tijdschrift in Vlaanderen: dat was de opdracht van antropoloog Dr. Sommer, een ‘goede bekende’ van Soenen. Soenen beloofde Goossenaerts dat *Wetenschappelijke tijdingen*, dat toen een gebrek aan middelen (papier) had, dan “*finantieel [sic] onbekommerd zou kunnen bestaan*”. Indien Goossenaerts hier niet op inging zou dit geplande blad zelfstandig worden uitgegeven. Goossenaerts reageerde echter negatief op het voorstel.

Door al het voorgaande zou men de indruk kunnen krijgen dat Soenen een zeer gewillig werkinstrument van de bezettende overheid was, maar dat zou onterecht zijn: eenmaal Soenen zich in een collaborerende beweging engageerde, liep het dikwijls nogal eens uit op heibel met de organisatie of met de Duitsers. Zijn vertrek naar het Oostfront met het Vlaams Legioen in augustus 1941 is daar een uitstekend voorbeeld van. Hij moest daar zorgen voor de inrichting van een lazaret, ter vervanging van Daels, die uiteindelijk besloot toch niet te vertrekken. Ter plaatse (meer bepaald in Debica) stelde Soenen vast dat verschillende afspraken die De Clercq van Leib (de SS-officier die verantwoordelijk was voor de onderhandelingen met het VNV betreffende de werving voor het Vlaams Legioen) had kunnen afdwingen niet nageleefd werden. Soenen protesteerde hevig tegen de eigenlijke inlijving van het Vlaams Legioen bij de SS-Standarte Nordwest en weigerde de kentekens van de SS te dragen. De Vlaamse geneeskundige dienst

kwam er niet; na een tiental dagen vroeg hij zijn demobilisatie aan. De toestemming werd gegeven en Soenen vertrok met tientallen andere ontevreden vrijwilligers terug naar huis. Soenen schreef na zijn thuiskomst een uitvoerig verslag voor de VNV-leiding. Zijn verslag was zéér kritisch: het was één van de scherpste kritieken die door een VNV'er over de samenwerking met de Duitsers tijdens de Tweede Wereldoorlog werd geschreven. Het beschreef nauwkeurig de anti-Vlaamse houding van de SS en was gekruid met enige gepeperde uitspraken. Soenen tilde zwaar aan het feit dat Vlaanderen door een aantal SS-officieren maar als een stuk van Duitsland werd beschouwd: de Vlamingen zouden zich volgens die officieren maar beter verduitsen indien ze geen tweederangsburgers wilden blijven. Hij haalde fel uit naar de VNV-leiding. Voor Soenen moest onder die omstandigheden de werving van vrijwilligers door het VNV onmiddellijk stoppen, zoniet zou het VNV schuldig zijn aan het verlies van de *“beste Vlaamse krachten”*: hij vergeleek het met de *“ronselarij van kanonnenvleesch”*. Indien het vertrouwen door de Duitsers niet zou worden hersteld, was verder actief samenwerken met de Duitsers een verraad aan het Vlaamse volk. Dat rapport veroorzaakte nogal wat beroering in VNV-rangen.

Merkwaardig genoeg zou Soenen, die vooral door dit voorval in de naoorlogse historiografie wel eens als een anti-SS-er werd omschreven, in de herfst van 1942 juist uit het VNV worden gezet wegens zijn leidende functie bij de DeVlag (cel Gent). Deze beweging, die voor de Groot-Germaanse gedachte ijverde, was nochtans al sinds 1941 in de structuren van het SS-apparaat in Vlaanderen opgenomen en werd een element in de strijd van de SS tegen de Militärverwaltung. Soenen zou in 1942 door het hoofdbestuur van de DeVlag gevraagd zijn om afdelingshoofd van de cel Groot-Gent te worden om daar iets aan de lokale misbruiken te doen. Toen het hem na het aanvaarden van die functie snel duidelijk werd dat dit hem niet zou lukken, gaf hij dit op en liet zich als voorzitter op bijeenkomsten vervangen. Na zelf nog een aantal interne moeilijkheden veroorzaakt te hebben, stelde hij vast dat de lijn van de DeVlag te zeer SS-gezind werd. Aangezien hij naar eigen zeggen zelf niet tot deze organisatie wou toetreden, nam hij halverwege 1943 ontslag. Dit was hoe dan ook, na één jaar cel-leiderschap, vrij laat (de DeVlag had al vroeger overduidelijk politiek Groot-Germaanse bedoelingen) zeker als men bedenkt dat hij tegelijkertijd behoorde tot het Dietsch Eedverbond, een beweging die zijn ondertekenaars juist verplichtte het Groot-Nederlandse ideaal trouw te blijven. Het Dietsch Eedverbond was een groep zonder structuren die vooral bestond uit ex-dinaso's en VNV-ers die de lijn van de VNV-leiding te Duitsgericht vonden; ook Cyriel Verschaeve liet er zijn naam gebruiken. Soenen was in het Dietsch Eedverbond zeker geen meeloper, want er werden groepsbijeenkomsten gehouden bij hem thuis. Het mag dus duidelijk zijn dat Soenen tijdens de Tweede Wereldoorlog tegelijkertijd lid is geweest van rivaliserende organisaties met tegenstrijdige bedoelingen: in 1942 stond hij dus op

een bepaald moment zowel in de ‘Dietse’ oppositie tegen én binnen het VNV, als aan de andere zijde bij de ‘Germaanse’ DeVlag.

Dat Soenen een complexe en tegendraadse persoonlijkheid was, zowel politiek als privé, is duidelijk. Soenen wordt trouwens door zijn vriend Elaut voorgesteld als een *“eeuwige stuntman”* en ook zijn zoon beweert dat Soenen er plezier in had anderen met halsstarrig gedrag of onverwachte uitspraken voor schut te zetten. Zijn optreden in de reeds hoger vermelde Germaanse Werkgemeenschap Vlaanderen, eigenlijk een verkapte SS-organisatie, kan dit misschien nog het best illustreren. De korte geschiedenis van deze in december 1942 opgerichte ‘heemkundige’ en pseudo-wetenschappelijke mantelorganisatie is één van de vele conflicten waarin voorzitter Soenen de hoofdrol voor zijn rekening nam. In de zomer van 1943 werd SS-Untersturmführer Augustin als verbindingsagent naast zaakvoerder Vercammen in de organisatie gedetacheerd; kort daarop braken de conflicten los. Toen bij de eerste kennismaking Augustin beweerde dat de Vlamingen Duitsers waren antwoordde Soenen dat de Vlamingen in de loop der jaren tot alle nationaliteiten hadden behoord behalve tot de Duitse en dat *“wij reeds een Vlaamse kultuurstaat waren toen Pruisen nog een Slavische kolonie was”*. Nadat hij ontslag genomen had uit de DeVlag en kritiek had geuit op de anti-Vlaamse politiek van de SS tegen een buitenstaander werd Soenen naar de Dienststelle Jungclaus geroepen om zich te verantwoorden. Bij een nieuw contact met Augustin zou deze beweerd hebben dat de Vlaamse cultuur een zuiver Duitse was, *“begraven onder het stof van Kristendom en Latijnendom”*, waarop Soenen dan weer gerepliceerd zou hebben dat de Nederlandse cultuur wel een Germaanse was maar door kristelijke en Latijnse invloeden tenslotte *“iets eigens”* was geworden. Augustin maakte daarna een rapport op waarin hij stelde dat Soenen niet de geschikte man was voor het voorzitterschap van de Germaansche Werkgemeenschap. Soenen zou daarop in mei 1944 een brief geschreven hebben naar Dr. Schneider (de initiatiefnemer voor de oprichting van de Germaansche Werkgemeenschap) waarin hij het ontslag van Augustin eiste omdat *“hij wel de geschikte man leek voor de bezette Oostgebieden te administreren [...] maar mij totaal ongeschikt leek om met andere vrije Germanen te onderhandelen”*. Nadat Soenen weigerde een dienstreis voor de organisatie te maken wees Augustin hem op zijn plicht tot ‘Germaanse Arbeid’. Soenen antwoordde dat Duitsers daar meer in geïnteresseerd waren dan Vlamingen waarbij hij er grappend – cynisch – aan toevoegde dat Engelsen tenslotte toch ook Germanen waren. Voor Augustin was de maat nu vol en hij begon effectief een andere voorzitter te zoeken. Ondertussen had Augustin ook talrijke conflicten met zaakvoerder Vercammen die zijn voortdurende intellectuele en organisatorische tussenkomsten beu was zodat het volledige Vlaamse bestuur van de Germaansche Werkgemeenschap in een gezamenlijke klachtenbrief aan de Dienststelle Jungclaus in juli 1944, kort voor de bevrijding, het ontslag van Augustin eiste.

Soenen weigerde in september 1944 met de Duitsers mee te vertrekken en verborg zich na de bevrijding een tijdje in een geheime ruimte in zijn woning tot zijn vrouw werd gearresteerd. Daarna ging hij zich zelf aangeven. Hij werd door de krijgsraad tot tien jaar veroordeeld waarvan hij er vijf zou uitzitten in diverse opvangcentra en gevangenissen.

In zijn verdedigingsnota voor de rechtbank stelde hij onverbloemd dat België in 1940 een *“te vrij democratisch regime was vermolmd en ondermijnd door onverschilligheid en internationalisme, waarvan we in september 1944 weer eens een nasmaak kregen”*. Alsook: *“In Duitsland zagen we geen vijand – we kenden slechts één vijand, de erfvijand, Frankrijk – veeleer een rasverwant broedervolk”*. Hij zou zijn houding tijdens de Tweede Wereldoorlog verder verantwoorden met het argument dat hij het nationaal-socialisme enkel kende uit zijn studies van de rassenkundige theorieën. Die ‘verontschuldiging’ klinkt nu cynisch, maar tijdens de repressie werd zwaarder getild aan politieke dan aan intellectuele collaboratie, zoals de verspreiding van nationaal-socialistische en racistische denkbeelden. Tijdens de Tweede Wereldoorlog trad Soenen zowel op als een onverbloemd nationaal-socialist én als een gedreven Vlaams-nationalist. Zijn verregaand maar wispelturig engagement in organisaties van die strekking heeft hem, in tegenstelling tot vele van zijn ideologische en collaborerende bondgenoten, niet verhinderd zich kritisch en soms zelfs recalcitrant tegenover de Duitsers en de SS op te stellen, zeker als het Vlaams-nationalisme diende verdedigd te worden.

Soenen vestigde zich na zijn vrijlating in 1950 opnieuw als huisarts in Sint-Amandsberg en stopte zijn praktijk in 1962, waarna hij zich onder andere toelegde op de studie van een aantal niet-westerse talen. Hij zou na de oorlog geen enkele politieke rol meer spelen. Hij kwam in 1969 nog heel eventjes in de belangstelling door een interview aan het weekblad *De Post* over zijn ervaringen als anatomisch expert in een internationale onderzoekscmissie die tijdens de Tweede Wereldoorlog in opdracht van de nazi’s de massagraven in Vinnitsa (Oekraïne) moest onderzoeken (de nazi’s wilden daarmee, propagandistisch, de massa-executies van Stalin in 1938 aanklagen). Roger Soenen stierf acht jaar later in Gent, voor hij zijn geplande memoires kon uitschrijven.